

Sociálně vyloučené lokality v ČR

Karel Čada

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Praha, 9. 11. 2017, Spravedlivost ve vzdělávání

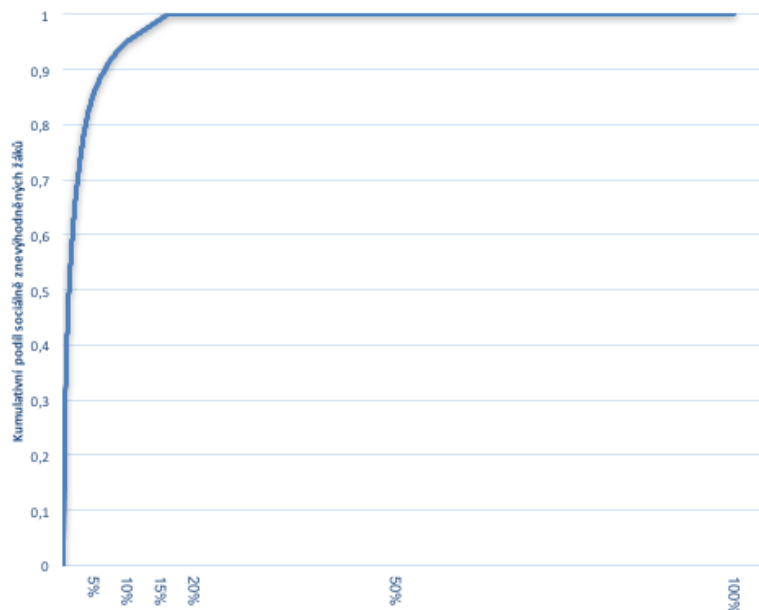

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

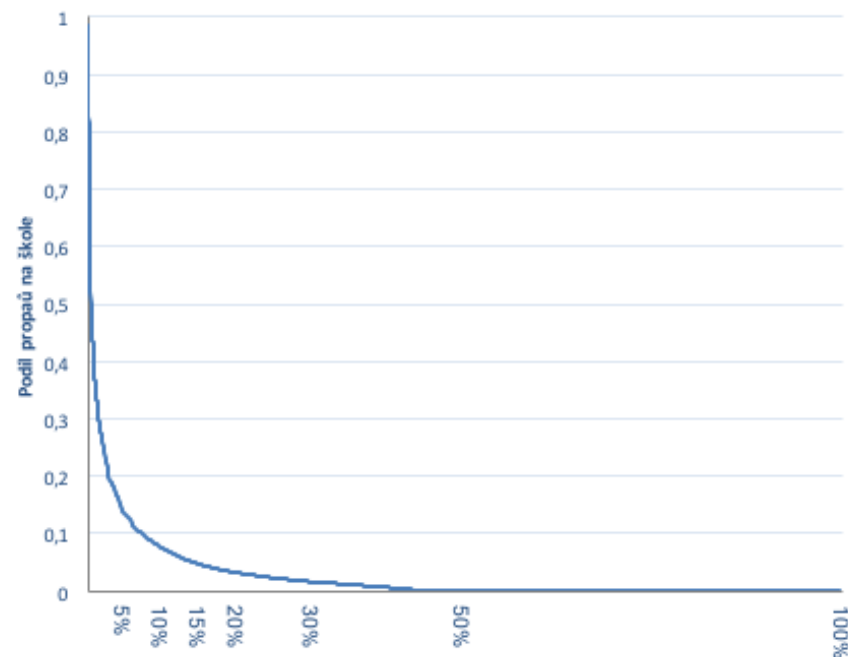

Nerovnosti v českém vzdělávacím systému

Koncentrace sociálně znevýhodněných žáků na školách (MŠMT 2014)

Podíl propadajících dětí na školách (MŠMT 2014)

Co je to sociální vyloučení?

- ◀ Belánd (2007): sociální vyloučení jako nové politické paradigma
- ◀ Kritika: staré víno s novou vinětou (chudoba s jiným názvem), prázdný označovaný, skrývání celospolečenských nerovností
- ◀ Tři diskursy sociálního vyloučení (Levitas 2005): (1) redistribuční diskurs, (2) diskurs morální underclass, (3) diskurs sociální integrace.
- ◀ Paradox integrace (Handler 2004)

Dimenze sociálního vyloučení

- ◀ **Materiálně-prostorová dimenze sociálního vyloučení**
- ◀ **Sociální dimenze**
- ◀ **Ekonomická dimenze**
- ◀ **Kulturní dimenze**
- ◀ **Symbolická dimenze**
- ◀ **Politická dimenze**

Koncept sociálně vyloučených lokalit v ČR

- ◀ Dlouhodobý stacionární terénní výzkum sociálně vyloučených romských komunit (2004 – 2005)
- ◀ Analýza sociálně vyloučených romských lokalit (komunit) (2006)
- ◀ Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách (od roku 2008, resp. 2009)
- ◀ Mapa sociálně vyloučených lokalit v ČR (2014-15)

Indikátory sociálního vyloučení

- ◀ **Primární ukazatele indikující míru sociálního vyloučení**
 - *Vyloučení z trhu práce*
 - *Kontakt se sociálním okolím*
 - *Přístup k veřejným službám*
 - *Způsoby řešení osobních situací*
 - *Míra politické participace*

- ◀ **Sekundární ukazatele indikující situaci v sociálně vyloučených lokalitách**

- ◀ **Kontext sociálně vyloučených lokalit**

- ◀ **Absorpční kapacita subjektů a nástroje boje se sociálním vyloučením**

Definice sociálně vyloučené lokality

Obecná definice

Prostor (dům, ulici, čtvrť) kde se koncentrují lidé, u nichž lze identifikovat znaky spojené se sociálním vyloučením.

Teoretická konceptualizace - identifikace hlavních dimenzí

1. trh práce,
2. kontakt ze sociálním okolím
3. veřejné služby
4. řešení osobních situací
5. politické participaci

Identifikace lokalit s rizikem sociálního vyloučení

1. počet příjemců příspěvku na živobytí - životní podmínky
2. vnější identifikace (krajští koordinátoři a ORP) - symbolické vyloučení
3. počet osob (např. více než 20 osob) - 5. politická participace (volební chování, míra účasti na rozhodování)

Metodologie výzkumu

Vyhodnocení dosavadních poznatků

Elektronická databáze sebraných dokumentů

Úvodní lokalizace SVL v ČR

Statické mapy, agregované indikátory, časové údaje. Seznam obcí, identifikace obcí se sociálně vyloučenými lokalitami a základní mapové výstupy popisující rozdělení sociálního vyloučení

Terénní šetření v 205 obcích

Šetření v 205 obcích (10 dvojic výzkumníků po tři měsíce); Aktualizovaná zpráva popisující hlavní příčiny identifikovaných změn

Vyhodnocení intervencí z OP LZZ

Šetření ve 20 obcích – kombinace hloubkových rozhovorů a dotazníků, pět případových studií

Verifikace obcí nezahrnutých do terénního šetření

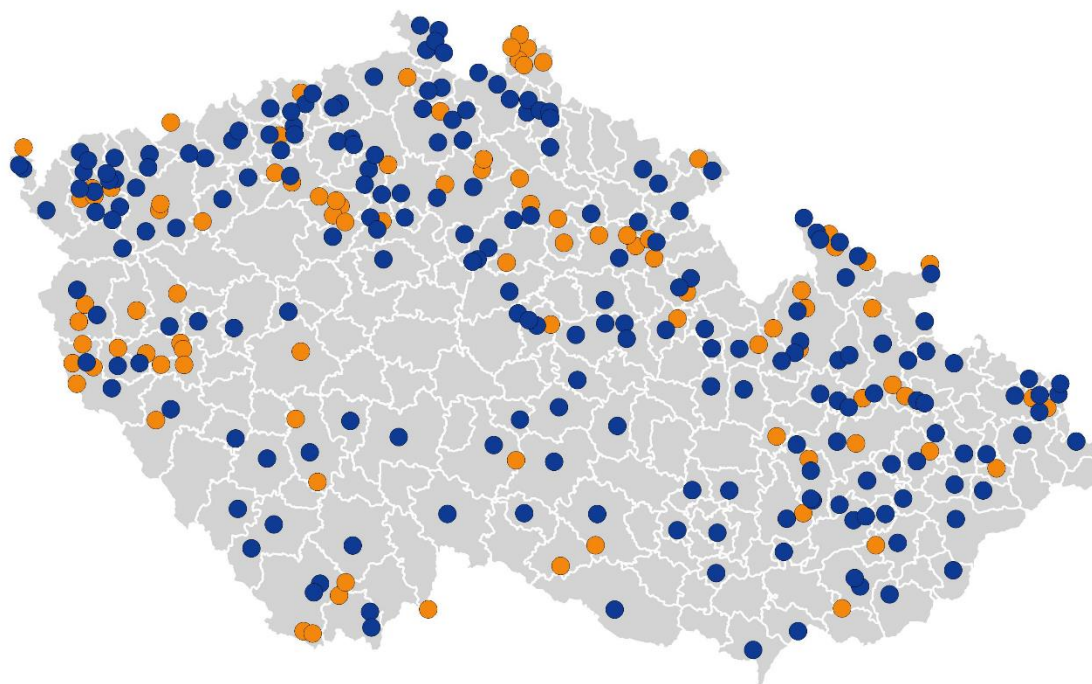
Potíže při výzkumu

- ◀ Definice sociálně vyloučené lokality a vytyčení jejích hranic
- ◀ Rozsah indikátorů - ověřilo se, že mnohé nejsou zjistitelné
- ◀ Neochota obecních samospráv a státní správy (ÚP, ČSSZ)
- ◀ Obtížné získávání dat o ubytovnách
- ◀ Nejednoznačnosti informací od jednotlivých aktérů
- ◀ Sběr dat na školách
- ◀ Data za malé obce, kde nepůsobí NNO
- ◀ Zánik lokalit

Identifikované lokality

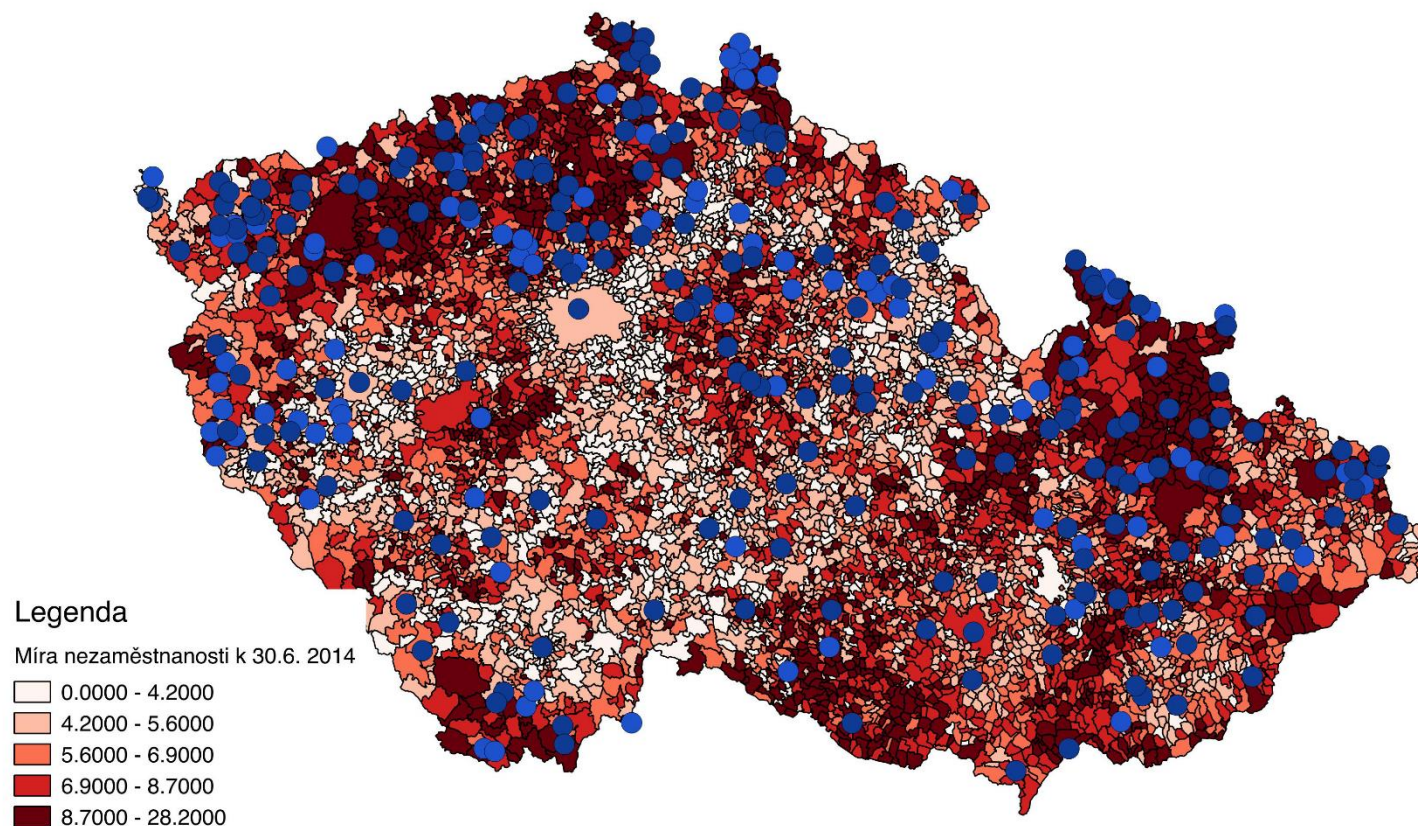
Sociální vyloučení v ČR

- ◀ Lze předpokládat, že počet lidí žijících v sociálně vyloučených lokalitách se pohybuje mezi 95 000 až 115 000.
- ◀ Počet obyvatel žijících v sociálně vyloučených lokalitách se zvýšil téměř o polovinu (60-80 000 v roce 2006).
- ◀ Celkem lze odhadovat, že v podmínkách sociálně vyloučených lokalit žije přibližně 7500 až 9500 dětí v předškolním věku (3-6 let), z toho celkem 2500 až 3000 pětiletých
- ◀ Podle dat o příjemcích o doplatku na bydlení žije přibližně 17000 v ubytovnách, z toho 3500 dětí, z toho může být 500 až 700 v předškolním věku.

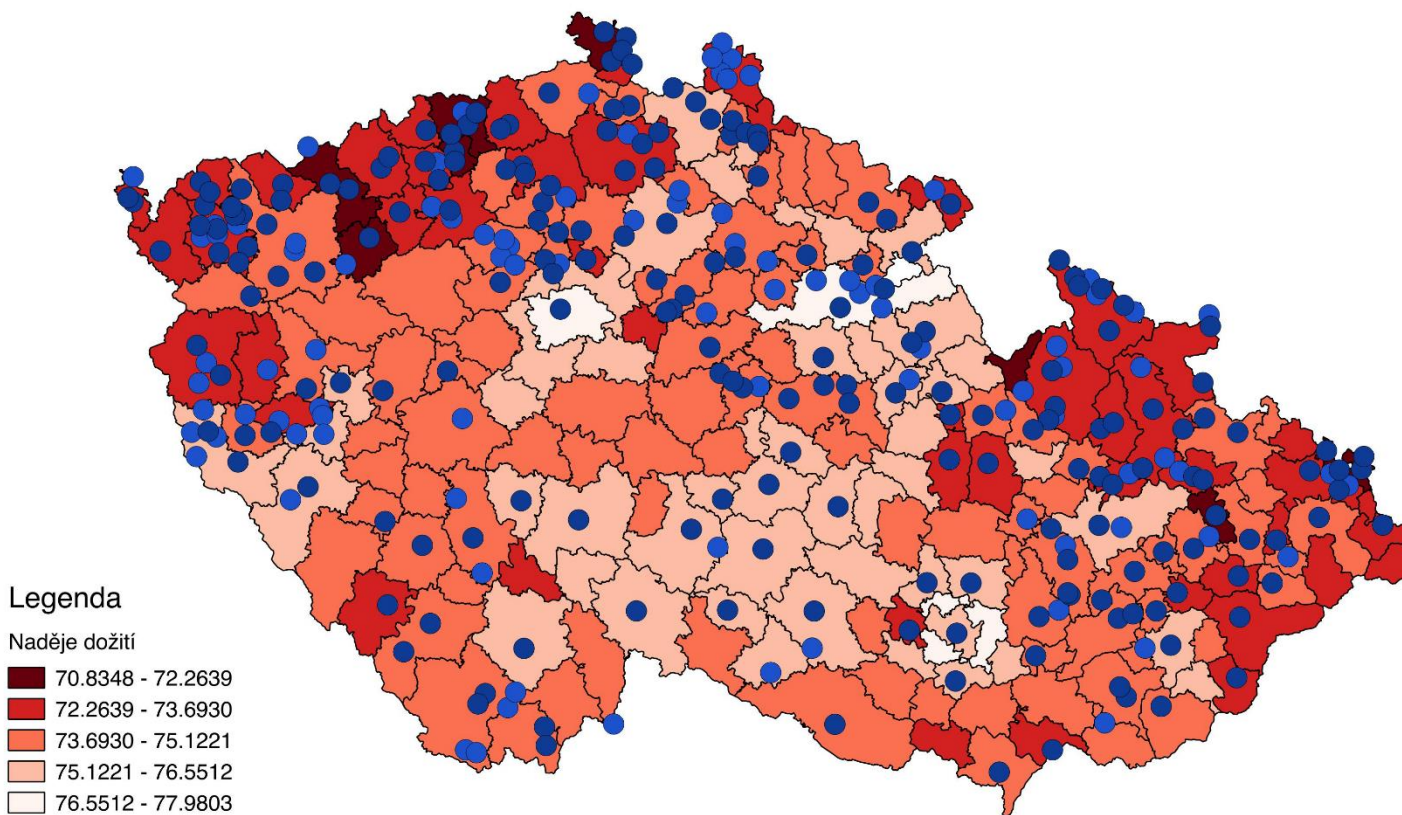

Výskyt lokalit a nezaměstnanost

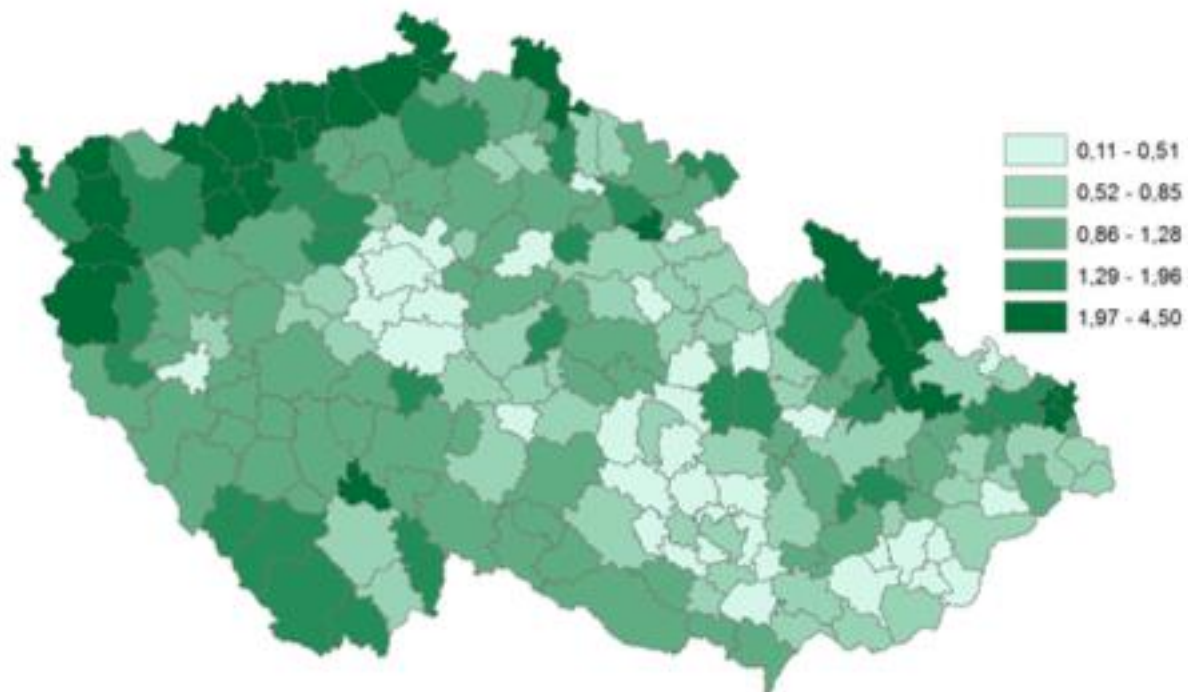

Výskyt lokalit a naděje dožití

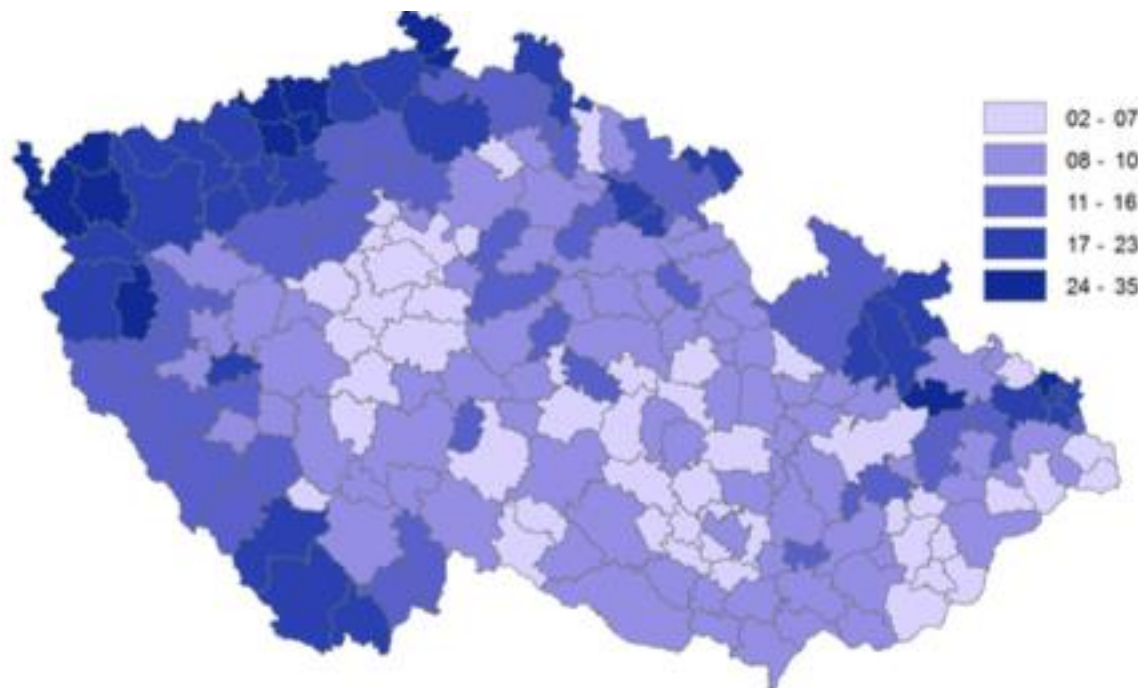

Podíl náctiletých matek (Tady a teď, DIS 2015)

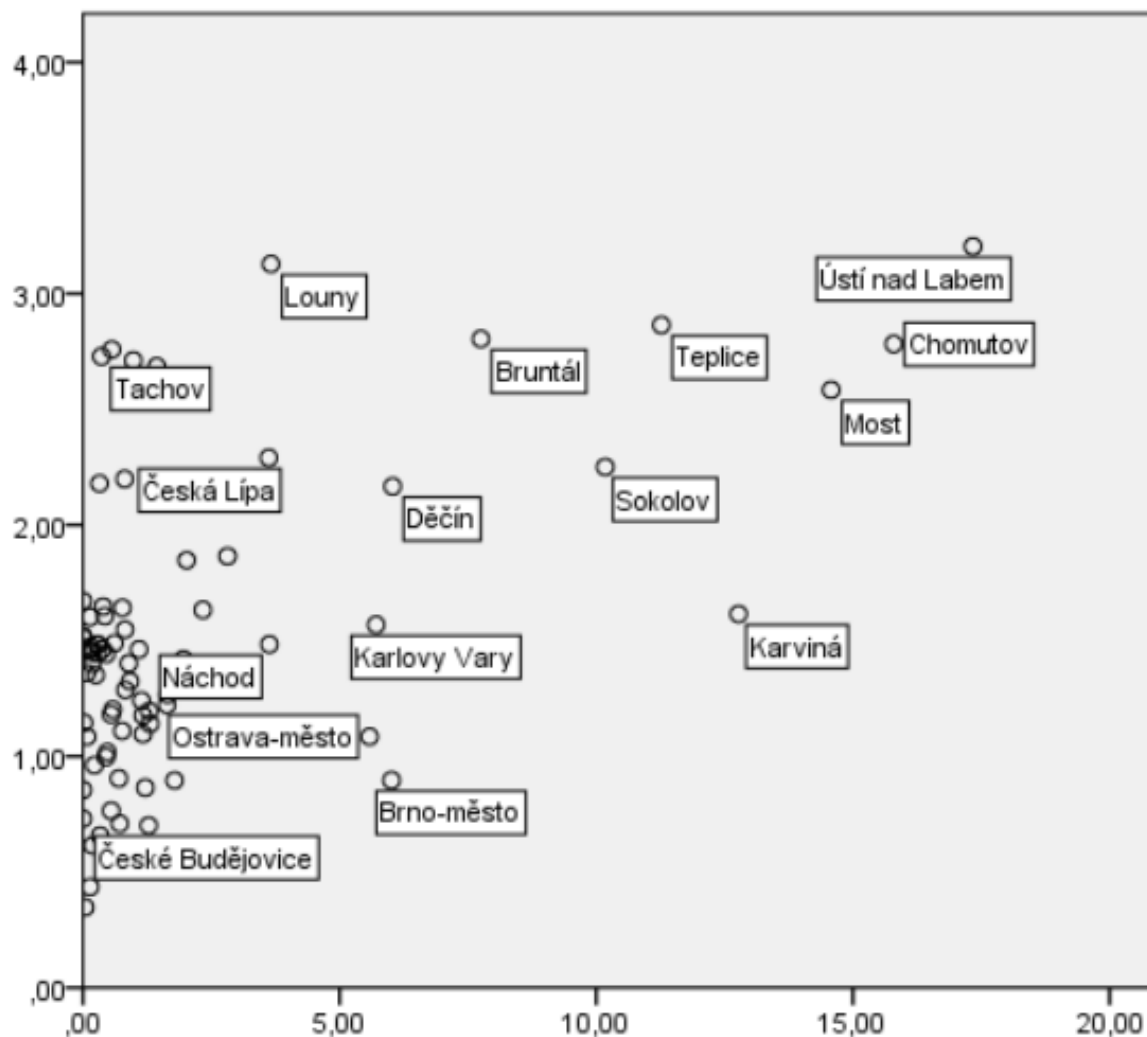

Podíl matek se ZŠ vzděláním (Tady a teď, DIS 2015)

Souvislost sociálního vyloučení a diagnózy LMP (Klusáček 2015)

Sociální vyloučení a vzdělání

- ◀ Pouze základní vzdělání má zhruba 7,5 z 10 obyvatel sociálně vyloučených lokalit v produktivním věku.
- ◀ Nová generace má v průměru horší vzdělání než generace rodičů.
- ◀ Čím více etnicky homogenní daná lokalita, tím nižší úroveň vzdělání zde obyvatelé mají.
- ◀ Celkem 22 procent ze všech žáků vyrůstajících v prostředí sociálně vyloučených lokalit se vzdělává v silně etnicky homogenních školách. V porovnání s rokem 2006 tento podíl klesá.
- ◀ V absolutních počtech to může znamenat celkem 3500 až 5000 žáků v celé České republice.
- ◀ Negativní dopad migrace na školní úspěšnost a vývoj dítěte.

Docházka do MŠ

Docházka do mateřských škol v SVL variuje – od deseti procent až po všechny děti v příslušných populačních ročnících

Rozdíl mezi romskými dětmi městských (33 procent) a venkovských lokalit (17 procent)

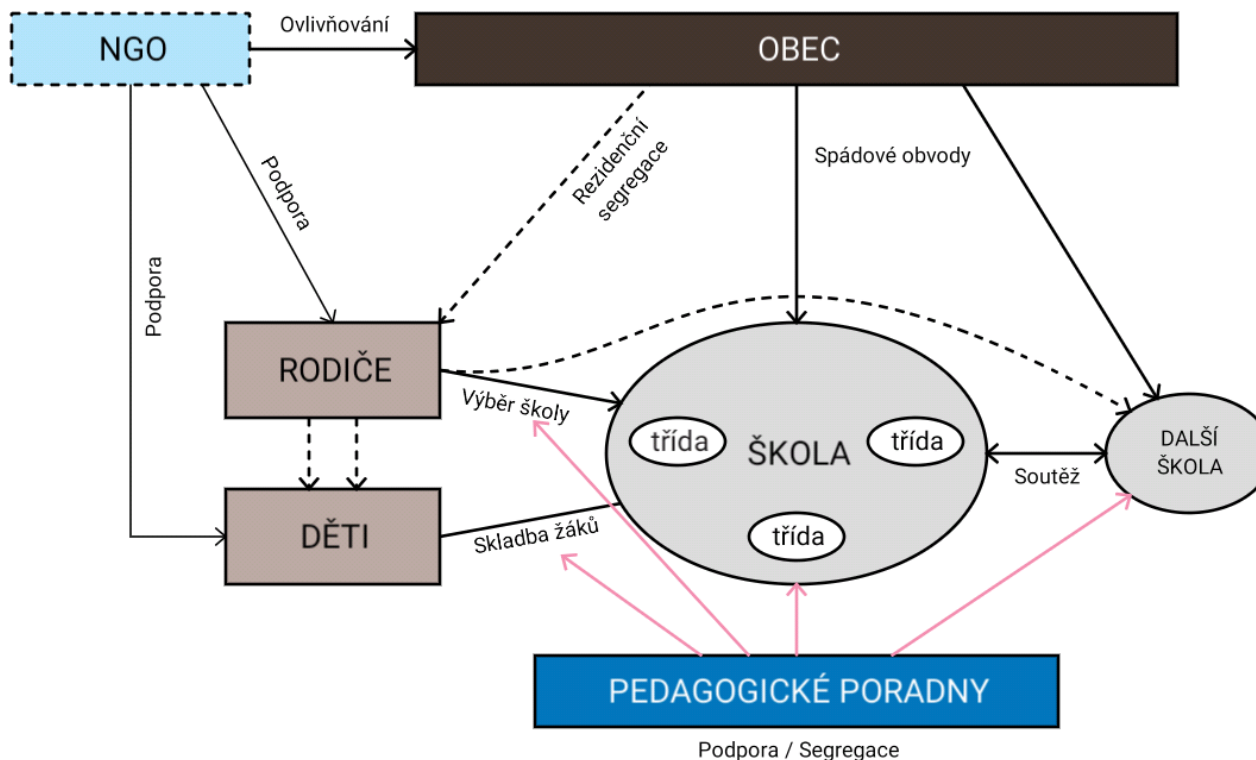
Ve věkové skupině od čtyř do pěti let docházelo do nějakého typu předškolního vzdělávání či jim byla poskytována včasná péče přibližně 30 až 40 procent sociálně vyloučených romských dětí.

Nějaké formy předškolního přípravného vzdělávání se účastní přibližně 48 procent romských dětí

Celkem 60 procent romských rodičů posílá své děti do mateřské školy, která není umístěna v sociálně vyloučené lokalitě.

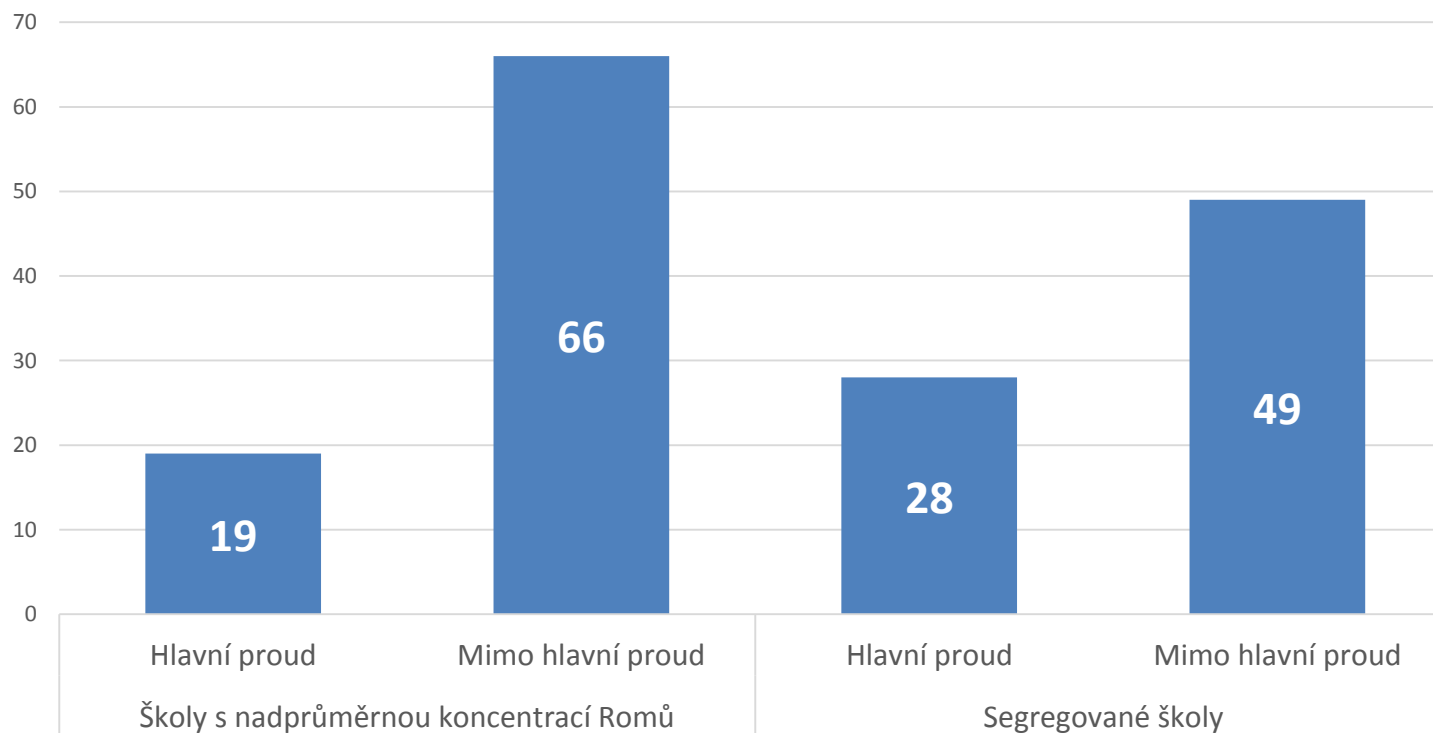
Mechanismy segregace na úrovni ZŠ

Přechody na střední školy

Podíl žáků, kteří nepodali přihlášku na SŠ

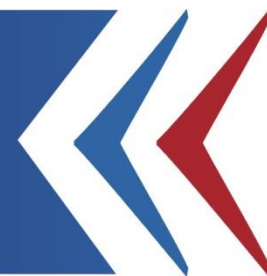
Reflexe zkoumání sociálně vyloučených lokalit

- ◀ Jedna definice zahrnuje charakterově rozdílné lokality, které vyžadují různé formy intervence.
- ◀ Chápání SVL v odborných a politických dokumentech a ve veřejné diskusi se výrazně liší.
- ◀ Důraz na symbolické vyloučení směřuje sociální a etnickou rovinu.
- ◀ Metodologie neumožňuje: (1) kontinuální evaluaci politik; (2) reagovat na aktuální vývoj; (3) vzhledem k ochraně osobních údajů poskytnout plně transparentní výstupy.

Děkuji za pozornost

Karel Čada

kcada1@gmail.com

Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5

www.csicr.cz

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

